Vabariigi Valitsuse 1. märtsi 2018. a määruse nr 19 „Kinnipeetavate, vahistatute, arestialuste ja kriminaalhooldusaluste andmekogu põhimäärus“ muutmise määruse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Riigikogus vastu võetud kriisiolukorra ja riigikaitse seaduse (668 SE) § 273 punktides 1–7 sätestatud vangistusseaduse muudatustega, mis jõustuvad 1. jaanuaril 2027, nähakse ette sõjavangide andmestik vangiregistri koosseisus, määratakse selle kaasvastutavad töötlejad ja andmestikku kantavad andmed ning täpsustatakse andmete väljastamise aluseid. Sellest tulenevalt on vaja täiendada vangiregistri põhimäärust, et viia see kooskõlla seadusega ning täpsustada sõjavangide andmestiku pidamise ja andmete töötlemise korda.

Eelnõukohase määrusega täpsustatakse sõjavangide andmestikus andmete töötlejate ülesandeid, täiendatakse kasutajaliikide loetelu ning sätestatakse vanglateenistuse ja Kaitseväe ülesanded andmete andmestikku kandmisel, ajakohastamisel ja parandamisel. Samuti täiendatakse põhimäärust lisaga 3, milles sätestatakse sõjavangide andmestikku kantavate andmete koosseis.

Muudatusega kaasneb mõju andmekogu pidavate ja kasutavate asutuste tegevusele ning sõjavangide eraelu puutumatusele seoses terviseandmete töötlemisega. Halduskoormusele muudatus mõju ei avalda, kuna haldusvälistele isikutele uusi kohustusi ei kehtestata.

Määrusega muudetakse Vabariigi Valitsuse 1. märtsi 2018. a määruse nr 19 „Kinnipeetavate, vahistatute, arestialuste ja kriminaalhooldusaluste andmekogu põhimäärus“ redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 21.03.2025, 29.

Määruse eelnõu ja seletuskirja on koostanud Justiits- ja Digiministeeriumi vanglate osakonna õigustalituse nõunik Kadri Margus (Kadri.Margus@justdigi.ee). Määruse eelnõu on keeleliselt toimetanud Justiits- ja Digiministeeriumi õiguspoliitika osakonna õigusloome korralduse talituse toimetaja Helen Noormägi (helen.noormagi@justdigi.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu eesmärk on täiendada kehtivat määrust sõjavangide andmestiku pidamiseks vajalike andmeandjate ja kasutajaliikidega, täpsustada kaasvastutavate töötlejate ülesandeid ning sätestada määruse lisas sõjavangide andmestikku kantavate andmete koosseis.

Eelnõu § 1 punktiga 1 täiendatakse põhimäärust paragrahviga 3^1, millega sätestatakse sõjavangide andmestiku kaasvastutavate töötlejatena Justiits- ja Digiministeerium, Kaitseministeerium ning Kaitsevägi. Muudatusega viiakse põhimäärus kooskõlla vangistusseaduses sätestatud sõjavangide andmestiku kaasvastutavate töötlejate jaotusega.

Sõjavangide andmestiku kaasvastutava töötleja rolli tuleb eristada vangiregistri kui terviku vastutava töötleja rollist. Kaitseministeeriumi ja Kaitseväe kaasvastutus hõlmab üksnes sõjavangide andmestiku töötlemist neile määratud ülesannete ulatuses ega too kaasa vastutust vangiregistri kui terviku pidamise või muude andmestike töötlemise eest. Vangiregistri kui terviku vastutavaks töötlejaks jääb Justiits- ja Digiministeerium.

Lõikega 2 täpsustatakse sõjavangide andmestiku kaasvastutavate töötlejate ülesannete jaotust. Justiits- ja Digiministeerium ning Kaitseministeerium korraldavad ja kontrollivad andmetöötlust ning korraldavad andmete väljastamist oma valitsemisalas. Kaitsevägi korraldab oma ülesannete täitmisel kogutud sõjavangide andmete andmestikku kandmist, ajakohastamist ja parandamist ning kontrollib enda korraldatava andmetöötluse nõuetekohasust.

Kaitseväele kohaldatakse sõjavangide andmestiku andmete töötlemisel ka põhimääruse § 4 lõikes 4 ning §-des 17–19 volitatud töötleja kohta sätestatud nõudeid. Sellega laienevad Kaitseväele muu hulgas andmete sisestamise, nende õigsuse tagamise ja parandamise ning andmete turvalisuse tagamise kohustused. Nimetatud nõuete kohaldamine ei muuda Kaitseväe staatust kaasvastutava töötlejana.

Ülesannete jaotuse täpsustamine tagab, et iga kaasvastutav töötleja vastutab oma ülesannete piires andmetöötluse õiguspärasuse, andmete kvaliteedi ja turvalisuse ning andmesubjektide õiguste teostamise eest.

Eelnõu § 1 punktiga 2 täiendatakse põhimääruse § 4 lõikega 1^1, millega määratakse sõjavangide andmestiku volitatud töötlejateks vanglad ja tervishoiuteenuse osutaja vangistusseaduse § 52 tähenduses. Vanglad töötlevad andmeid sõjavangide kinnipidamisega seotud ülesannete täitmiseks pikaajalises kinnipidamiskohas ning tervishoiuteenuse osutaja sõjavangidele tervishoiuteenuse osutamiseks. Politsei- ja Piirivalveamet sõjavangide andmestiku volitatud töötlejate hulka ei kuulu. Muudatus ei mõjuta Registrite ja Infosüsteemide Keskuse kui halduri ülesandeid, mis hõlmavad ka sõjavangide andmestikku.

Eelnõu § 1 punktiga 3 täpsustatakse põhimääruse § 4 lõikes 3 tervishoiuteenuse osutaja õigust kanda sõjavangide andmeid vangiregistrisse ja neid vaadata. Sätet täiendatakse viidetega lisa 3 andmekoosseisudele, säilitades senised lisa 1 andmete töötlemise õigused.

Tervishoiuteenuse osutaja kannab sõjavangide andmestikku andmed toidunormide, sealhulgas lisa- ja eritoidu vajaduse, sõjavangi paiknemise, tervishoiuteenuse osutaja vastuvõttude ja väljastatud tõendite ning surma asjaolude ja surmateatise kohta. Nende andmete töötlemine võimaldab arvestada sõjavangi tervisest tulenevate vajadustega, korraldada tervishoiuteenuse osutamist ning edastada kinnipidamise korraldamiseks vajalikku teavet.

Tervishoiuteenuse osutamiseks võimaldatakse vaadata ka sõjavangi tuvastamiseks vajalikke isikuandmeid ja andmeid eritunnuste kohta. Isikuandmed võimaldavad seostada osutatava teenuse õige isikuga. Eritunnuste andmed, sealhulgas teave amputatsioonide, armide ja vigastuste kohta, võivad olla vajalikud terviseseisundi hindamiseks ja ravi kavandamiseks. Andmete vaatamise õigus on piiratud tervishoiuteenuse osutamise eesmärgiga.

Eelnõu § 1 punktiga 4 täiendatakse põhimääruse § 4 lõike 4 punkti 1 viitega lisale 3, milles sätestatakse sõjavangide andmestikku kantavate andmete koosseis. Muudatusega laiendatakse volitatud töötleja andmete sisestamise kohustust ka lisas 3 nimetatud andmetele, tagades vanglate ja Kaitseväele ülesande kanda vangiregistrisse sõjavangide kinnipidamisega seotud andmed.

Eelnõu § 1 punktiga 5 täiendatakse põhimääruse § 10 lõikes 2 sätestatud kasutajaliikide loetelu Kaitseministeeriumi ametniku ja Kaitseväe esindajaga. Muudatus võimaldab anda nimetatud asutuste teenistujatele sõjavangide andmestikuga seotud ülesannete täitmiseks vajalikud kasutajaõigused. Juurdepääsu ulatus määratakse vastavalt teenistusülesannetele ja andmete töötlemise vajadusele.

Eelnõu § 1 punktiga 6 täiendatakse põhimääruse § 16 lõikega 3, mille kohaselt kannavad sõjavangide andmestikku andmed ja dokumendid vanglad ning Kaitsevägi põhimääruse lisa 3 kohaselt. Samuti on neil kohustus tagada enda poolt andmestikku kantud andmete ajakohastamine ja parandamine. Muudatusega määratakse sõjavangide andmete sisestajad ning seotakse andmete kandmine lisas 2 sätestatud andmekoosseisuga**.**

Eelnõu § 1 punktiga 7 täiendatakse põhimäärust lisaga 3, milles sätestatakse sõjavangide andmestikku kantavate andmete koosseis, lähtudes vangistusseaduse § 5³ lõikes 1² sätestatud andmekoosseisudest. Eraldi lisa võimaldab eristada sõjavangide kinnipidamise arvestuseks töödeldavaid andmeid põhimääruse lisas 1 sätestatud andmetest ning täpsustab seaduses ette nähtud andmekoosseise sõjavangide kinnipidamise arvestuse pidamiseks vajalikus ulatuses.

Lisa punkt 1 sätestab isiku arvele võtmisega seotud andmeid. Tegemist on üldiste andmetega mis täidetakse, et eristada sõjavangi teistest vanglas kinni peetud isikutest. Lisaks täpsustatakse vangistusseaduse § 5³ lõike 1² punktis 3 nimetatud kinnipidamise asjaolusid, sealhulgas kinnipidamise aega ja kohta käsitlevate andmete koosseisu. Andmete hulka võivad kuuluda kinnipidamise kuupäev ja kellaaeg, kinnipidamise koht, kinnipidamise asjaolude kirjeldus ning viide kinnipidamist kajastavale alusdokumendile. Need andmed võimaldavad dokumenteerida sõjavangi kinnipidamise alguse ja selle asjaolud.

Lisa punktis 2.1 täpsustatakse vangistusseaduse § 5³ lõike 1² punktis 1 nimetatud sõjavangi üldandmete koosseisu. Üldandmete hulka kuuluvad näiteks sõjavangi ees- ja perekonnanimi, sünniaeg ja kodakondsus. Andmed võimaldavad tuvastada sõjavangi isiku ja siduda temaga muud andmestikku kantavad andmed.

Lisa punktides 2.7 ja 3 täpsustatakse vangistusseaduse § 5³ lõike 1² punktis 5 nimetatud asjade, sõjaliste dokumentide ja raha hoiulevõtmist ja tagastamist ning sõjavangile vanglateenistuse või Kaitseväe poolt antud asju käsitlevate andmete koosseisu. Nende andmete all mõistetakse hoiule võetud asjade ja dokumentide kirjeldust, asjade kogust ning hoiulevõtmise ja nende tagastamise aega. Samuti hõlmab andmekoosseis sõjavangile antud asjade nimetust, kogust ja üleandmise aega. Andmed võimaldavad pidada vara üle arvestust ning dokumenteerida selle vastuvõtmist ja üleandmist.

Lisa punktis 4 täpsustatakse vangistusseaduse § 5³ lõike 1² punktis 6 nimetatud sõjavangi paiknemist ja liikumist käsitlevate andmete koosseisu. Paiknemise ja liikumise andmete all mõistetakse sõjavangi kinnipidamiskohta ja näiteks vanglas määratud paigutuskohta, saabumise ja lahkumise aega ning ümberpaigutamise puhul lähte- ja sihtkohta. Samuti hõlmab andmekoosseis transpordi ja teisele asutusele üleandmise aega ning vastuvõtva asutuse andmeid. Need andmed võimaldavad jälgida sõjavangi asukohta ja liikumist kinnipidamise ajal.

Lisa punktis 5 täpsustatakse vangistusseaduse § 5³ lõike 1² punktis 9 nimetatud sõjavangi töötamist käsitlevate andmete koosseisu. Töötamise andmete all mõistetakse töö liiki, töö tegemise kohta, töötamise algus- ja lõppaega ning tööaja arvestuse andmeid. Need andmed võimaldavad dokumenteerida sõjavangi töötamist ja pidada selle üle arvestust. Andmed varasema töökogemuse kohta on näiteks ka auastme andmed, mida võib töödelda vangistusseaduse § 5³ lõike 1² punkti 2 alusel.

Lisa punktides 2.2, 2.6 ja 6 täpsustatakse vangistusseaduse § 5³ lõike 1² punktis 4 nimetatud kinnipidamise korraldamiseks vajalike terviseandmete koosseisu. Punktides kajastuvad näiteks terviseseisundist tulenevad paigutamise ja transpordi eritingimused, abivahendite vajadus ning igapäevase kinnipidamise korraldamisel arvestatavad piirangud (sh toitlustamise eripärad). Andmestikku kantakse üksnes kinnipidamise korraldamiseks vajalik teave, vältides selle eesmärgiga mitteseotud terviseandmete kogumist.

Lisa punktis 7 ja 10 täpsustatakse vangistusseaduse § 5³ lõike 1² punktis 12 nimetatud sõjavangi või kinnipidamiskohta ohustavaid sündmusi või nende toimumise ohtu käsitleva teabe koosseisu. Selle teabe all mõistetakse sündmuse või võimaliku ohu kirjeldust, selle toimumise või tuvastamise aega ja kohta ning ohuga seotud asjaolusid. Samuti hõlmab andmekoosseis teabe allikat ja ohuhinnangut

ulatuses, mis on vajalik ohu hindamiseks ja sellele reageerimiseks. Andmed toetavad sõjavangi ja kinnipidamiskoha turvalisuse tagamist.

Lisa punktis 8 täpsustatakse vangistusseaduse § 5³ lõike 1² punktis 7 nimetatud sõjavangile määratud distsiplinaarkaristust ja selle täideviimist käsitlevate andmete koosseisu. Nende andmete all mõistetakse karistuse määramise otsuse andmeid, karistuse alust, liiki ja kestust ning täideviimise algus- ja lõppaega. Samuti hõlmab andmekoosseis karistuse muutmise või tühistamise ning täideviimise katkemise andmeid. Andmed võimaldavad pidada arvestust määratud karistuste ja nende täideviimise üle.

Lisa punktis 9 täpsustatakse vangistusseaduse § 5³ lõike 1² punktis 8 nimetatud sõjavangi suhteid ja kontakte, sealhulgas elektroonilist suhtlust, kirjavahetust, interneti kasutamist ja telefonikõnesid ning nende kontrollimist ja piiramist käsitlevate andmete koosseisu. Nende andmete all mõistetakse seotud nimesid ja kontaktandmeid, nende seost sõjavangiga ning suhtlustoimingute aega ja viisi. Samuti hõlmab andmekoosseis suhtluse kontrollimise või piiramise alust, ulatust ja kestust ning vastava otsuse andmeid. Andmed on vajalikud suhtluse korraldamiseks ja rakendatud meetmete dokumenteerimiseks. Näiteks dokumenteeritakse andmed kirjavahetuse ja kõnede kohta.

Lisa punktis 11 täpsustatakse vangistusseaduse § 5³ lõike 1² punktis 11 nimetatud usulise kuuluvuse andmete koosseisu, kui sõjavang on need andmed avaldanud. Usulise kuuluvuse andmete all mõistetakse sõjavangi enda avaldatud teavet tema usulise kuuluvuse kohta. Andmed võimaldavad arvestada sõjavangi usuliste vajadustega kinnipidamise korraldamisel.

Punktis 12 täpsustatakse täiendavalt vangistusseaduse § 5³ lõike 1² punktis 3 nimetatud kinnipidamise asjaolusid. Kinnipidamisega seotud asjaolud on ka andmed kinnipidamiselt vabastamise ning sõjavangi surma kohta. Kinnipidamise korraldamiseks vajalikud terviseandmed hõlmavad andmeid sõjavangi surma fakti, aja ja põhjuse kohta. Need on vajalikud kinnipidamise lõppemise dokumenteerimiseks ning näiteks teiste sõjavangide ja teenistujate tervise kaitseks vajalike meetmete hindamiseks.

Eelnõu § 2 sätestatakse määruse jõustumine 1. jaanuaril 2027, et põhimääruse muudatused jõustuksid samal ajal sõjavangide andmestikku puudutavate vangistusseaduse sätetega.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määruse eelnõu ei puuduta Euroopa Liidu õigust.

4. Määruse mõjud

4.1. Mõju (asutuste) töökorraldusele

Sihtrühm

Määrus avaldab mõju kaasvastutavatele ja volitatud töötlejale ning nendele teenistujatele, kes kasutavad andmekogu oma ülesannete täitmiseks.

Mõju sõjavangide andmestiku kaasvastutavate (Justiits- ja Digiministeerium, Kaitseministeerium ja Kaitsevägi) ja volitatud (vanglad) töötleja teenistujatele

Sihtrühma moodustavad Justiits- ja Digiministeeriumi, Kaitseministeeriumi, Kaitseväe ja vanglate teenistujad, kelle ülesanded on seotud sõjavangide andmestiku pidamise ja kasutamisega. Sihtrühma täpset suurust ei ole võimalik ette määrata, sest see sõltub kinnipeetavate sõjavangide arvust, kinnipidamise korraldusest ja ülesannete täpsest jaotusest. Andmete sisestamise, ajakohastamise ja kasutamisega seotud mõju avaldub alles sõjavangide kinnipidamisel.

Muudatustega täpsustatakse sõjavangide andmestiku kaasvastutavate töötlejate ülesandeid ning võimaldatakse Kaitseministeeriumi ja Kaitseväe teenistujatele vajalik juurdepääs andmekogu sõjavangide andmestikule. Vanglateenistus ja Kaitsevägi kannavad andmestikku sõjavangide andmed ning ajakohastavad ja parandavad neid. Mõju on töökorralduse selguse seisukohalt positiivne, kuna ühtne andmestik toetab asutustevahelist teabevahetust ja sõjavangide kinnipidamise üle arvestuse pidamist. Samas kaasneb andmetöötlusega täiendav töökoormus, mille ulatus sõltub kinnipidamisele saabuvate sõjavangide arvust. Rakendamine eeldab kasutajaõiguste määramist ja teenistujate juhendamist andmekogu kasutamisel.

Mõju andmesubjektidele

Muudatustest mõjutatud andmesubjektid on sõjavangid, kelle andmeid töödeldakse vangiregistri sõjavangide andmestikus. Andmete koondamine võimaldab pidada järjepidevat arvestust nende kinnipidamise, paiknemise ja ühest kinnipidamiskohast teise üleandmise üle ning vähendab andmete kadumise ja ebaõige seostamise ohtu. Terviseseisundi ja erivajadustega seotud andmete kättesaadavus selleks õigustatud isikutele toetab sõjavangile vajaliku tervishoiuteenuse osutamist, sobiva toitlustamise tagamist ja tema vajadustega arvestamist kinnipidamise korraldamisel.

Samas kaasneb andmete koondamisega sõjavangide eraelu puutumatuse riive, eelkõige terviseandmete ja muude tundlike andmete töötlemise tõttu. Töödeldavate andmete koosseisu ja juurdepääsuõiguste täpsustamine aitab piirata andmetöötlust ülesannete täitmiseks vajalikuga. Töötlejate ülesannete selge jaotus toetab andmete õigsuse, ajakohasuse ja turvalisuse tagamist ning hõlbustab sõjavangide taotluste lahendamist, sealhulgas enda andmetega tutvumist ja ebaõigete andmete parandamist.

Muudatused suurendavad õigusselgust andmete töötlemisel.

Mõju haldurile

Registrite ja Infosüsteemide Keskusele kaasneb muudatustega uute kasutajaliikide tehnilise loomise vajadus, mis ei eelda täiendavat arendust. Samas eeldab muudatus andmekogu arendamist sõjavangide andmestiku ja selle andmete töötlemisega seotud funktsionaalsuste loomiseks. Tegemist on ühekordse ja piiratud mahuga arendusega, mistõttu on mõju vähene. Muudatus toetab sõjavangide andmestikule juurdepääsu korraldamist teenistusülesannetest lähtudes.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega kaasnevad nii ühekordsed kui ka püsikulud, eelkõige infosüsteemide arendamise ning andmete töötlemisega seotud töökoormuse suurenemise tõttu. Rakendamisega seotud vajalikud kulud kaetakse vanglateenistuse olemasolevast eelarvest ning nendega on tööde planeerimisel arvestatud.

6. Määruse jõustumine

Määruse jõustumine on seotud Kriisiolukorra ja riigikaitse seaduse[1] vastavate sätete jõustumisega. Vanglad ning Kaitseministeeriumi haldusala on määruse muudatustest teadlikud ning arvestanud tööprotsesside muutmise vajadusega määruse jõustumise korral.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Määruse eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu Kaitseministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile ja Siseministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks Andmekaitse Inspektsioonile.

[1] Kriisiolukorra ja riigikaitse seadus-Riigi Teataja